

Alaealiste komisjonide 2011.a. tegevuse statistiline ülevaade

Sisukord

1	ALAEALISTE KOMISJONIDE TEGEVUSE ANALÜÜS LÄBI AASTATE.....	3
1.1	Alaealiste komisjonid Eestis	3
1.2	Alaealiste komisjonidesse suunatud lapsed	4
1.3	Taotluse esitanud institutsioonid	7
1.4	Pöördumise aluseks olnud teod	8
1.5	Alaealiste komisjoni suunatud laste sooline ja vanuseline osakaal	9
1.6	Kohaldatud mõjutusvahendid	10
1.7	Kordusarutelud alaealiste komisjonides	11
1.8	Alaealisele esindaja määramine.....	12
1.9	Sundtoomine	12

1 ALAEALISTE KOMISJONIDE TEGEVUSE ANALÜÜS LÄBI AASTATE

1.1 Alaealiste komisjonid Eestis

Iga aasta lõppedes koostab iga alaealiste komisjon oma tegevuse kohta aastaaruande. Aruanne esitatakse teda moodustanud organile. Aastaaruande vorm on välja töötatud Haridus-ja Teadusministeeriumi poolt 1999.a. ning uuendatud Eesti Noorsootöö Keskuse poolt 2012.a.

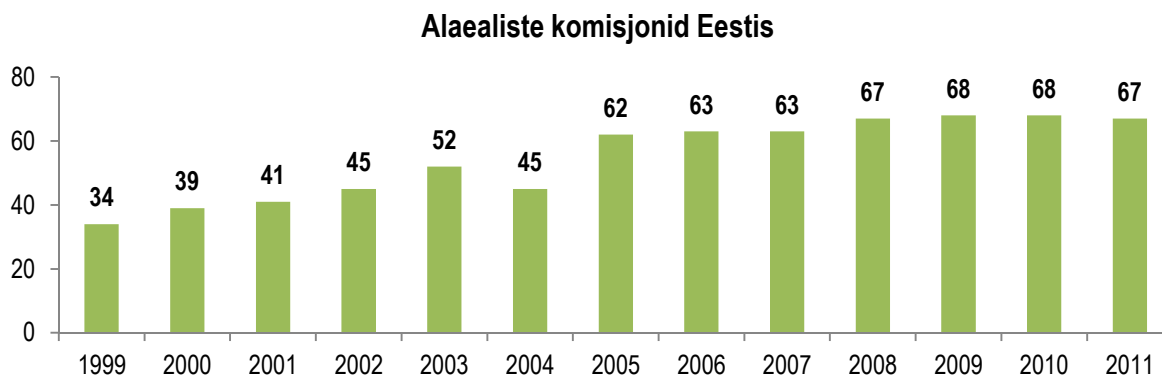
2012.a 1. jaanuari seisuga on Eestis kokku 67 alaealiste komisjoni (15 maavalitsuste juures, 8 Tallinna linnaosade ja 44 KOV komisjoni). (vt **joonis 1**)

Lisaks igas maakonnas tegutsevale maakondlikule alaealiste komisjonile on alaealise mõjutusvahendite seadusest (AMVS) tulenevalt **komisjoni moodustamise võimalus ka kohalikul omavalitsusel**, kuid eelnevalt peab see olema kooskõlastatud maakonna alaealiste komisjoniga. Aktiivselt tegutsevad kõik maakondlikud alaealiste komisjonid ning enamus kohalike omavalitsuste komisjonidest. Osades väiksemates kohalikes omavalitsustes võib olla küll komisjon moodustatud, aga arutelusid aastaringiselt ei ole olnud. (vt **tabel 1**)

Kuni 2010.a. on alaealiste komisjonide arv kohalikes omavalitsustes järjepidevalt kasvanud (1999.a. 19 komisjoni; 2003.a. 37 komisjoni; 2006.a. 40 komisjoni ja 2010.a. 45 komisjoni) (vt **tabel 1**) See tõusutrend näitab, et järjest rohkem teadvustatakse vajadust pöörata tähelepanu probleemsetele lastele ning aidata neid varajase sekkumisega. Alaealiste komisjonide loomine kohalikus omavalitsuses aitab kaasa ennetustöö koordineerimisele, võrgustikutöö edendamisele kohalikus piirkonnas ning korduvõigusrikkumiste ärahoidmisele „rohujuure“ tasandil. 2011.a. seisuga on Eestis 67 alaealiste komisjoni, kuna Pärnumaal suleti aasta jooksul üks kohaliku omavalitsuse komisjon (Vändra ja Kaisma piirkonna komisjon).

44 KOV komisjonist tegutseb Harjumaal hetkel 15 , Ida-Virumaal 4, Jõgeval 1, Järvamaal 2, Raplamaal 3, Pärnumaal 9, Tartumaal 3, Valgamaal 1 ning Viljandis 6. Kuues maakonnas (Hiiumaa, Läänemaa, Lääne-Virumaal, Põlvamaal, Saaremaal ning Võrus) KOV komisjone ei ole. AMVS muutmise seaduse eelnõu (98SE) näeb ette, et tulevikus on kohalikel omavalitsustel võimalik luua ka ühiskomisjone. Tänapäevase seisuga on need moodustatud Harju- ja Valgamaal. Ühiskomisjonid aitavad leevendada piirkonnas spetsialistide puudust, toetades samal ajal abi jõudmist alaealiseni võimalikult lähedal tema elukohale.

Joonis 1. Alaealiste komisjonid Eestis

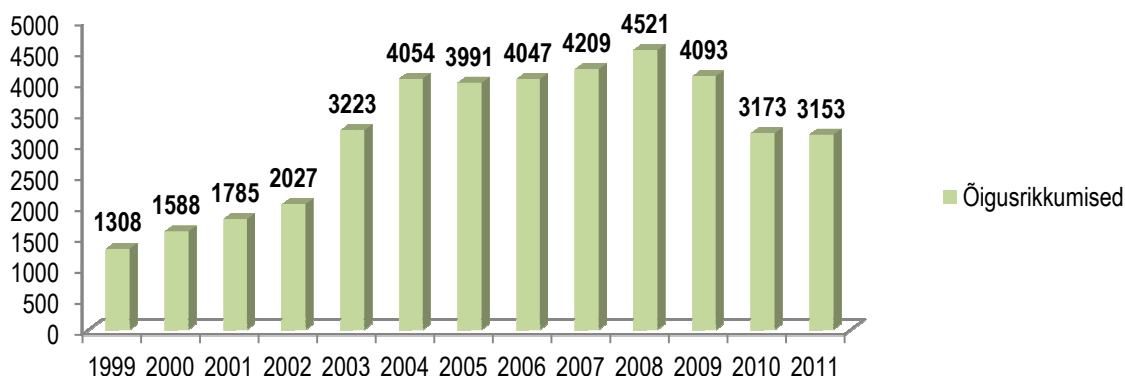
Tabel 1. Kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonide arv maakondades

Piirkond	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2008	2011
Tallinn	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Harjumaa	2	3	2	4	5	4	13	12	14	15
Hiiumaa	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Ida-Virumaa	4	4	4	5	6	5	6	6	4	4
Jõgevamaa	0	1	1	2	2	2	1	2	1	1
Järvamaa	0	0	0	0	1	0	1	2	2	2 ¹
Läänemaa	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pärnumaa	4	4	7	8	9	8	11	11	10	9
Raplamaa	0	1	1	2	2	2	3	3	3	3 ²
Saaremaa	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
Tartumaa	0	0	0	0	1	0	0	1	3	3 ³
Valgamaa	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Viljandimaa	0	2	2	1	2	1	3	3	6	6 ⁴
KOKKU	19	24	26	30	37	30	47	48	52	52

1.2 Alaealiste komisjonidesse suunatud lapsed

Joonisel 2 on kajastatud alaealiste komisjonis arutatud taotluste arv arvestusega, et üks taotlus on ühe õigusrikkumise arutamise aluseks. Kui asja arutatakse uuesti, kuna alaealine jättis täitmata tema suhtes kohaldatud mõjutusvahenditest tulenevad kohustused, siis ei arvestata seda uue taotlusena, vaid juba esitatud taotluse järjena. Kui keskmiselt on 2005.-2008.a. õigusrikkumiste arv iga aastaga suurenenud siis alates 2008.a. on alaealiste poolt toimepandud õigusrikkumisi üha vähem. 2011.a. arutati alaealiste komisjonides üle Eesti 3148 õigusrikkumise asja, mis on võrreldes 2009.a. statistikaga ligi 23% vähem.

Joonis 2. Alaealiste õigusrikkumistesse puutuvate asjade arutelud (kordades)

¹ Albu VV alaealiste komisjonis 2011.a. arutelusid ei olnud.

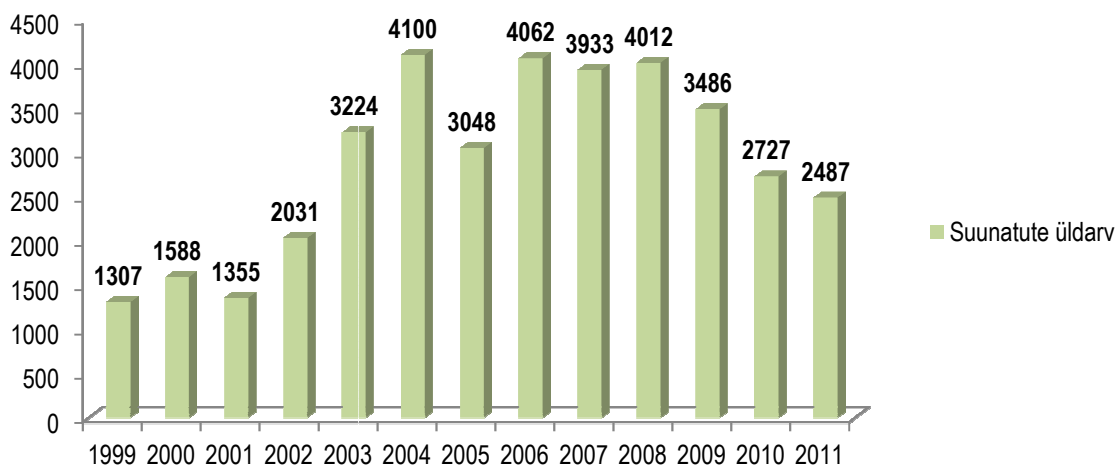
² Juuru VV alaealiste komisjonis 2011.a. arutelusid ei olnud.

³ Võnnu VV alaealiste komisjonis 2011.a. arutelusid ei olnud.

⁴ Kõo VV alaealiste komisjonis 2011.a. arutelusid ei olnud.

Ka alaealiste arv, kes alaealiste komisjoni 2011.a. suunati, on viimase seitsme aasta jooksul üks madalamaid. 2011.a. on alaealiste komisjonidesse üle Eesti suunatud 2487 last. (vt **joonis 3**)

Joonis 3. Alaealiste komisjoni suunatud laste üldarv

7-17 aastaste noorte koguarv oli Eesti Statistikaameti allika põhjal 2012.a. jaanuari seisuga 139 957.

Eestis suunati 2011.a. kogu earühmast alaealiste komisjoni 1,8% alaealistest. Kõige kõrgem oli komisjoni suunatute osakaal earühmast Hiiumaal (4,6%) ja kõige väiksem Saaremaal (0,9%) (vt **tabel 2**).

Tabel 2. Alaealiste komisjonidesse suunatud õigusrikkujate osakaal (%) earühmas (7-17) 2011.a.

Maakond	Kogu noorte arv 7-17	AEK-i suunatud alaealised	Õigusrikkujate osakaal kogu earühmast
Harju maakond	13937	276	2%
..Tallinn	36248	736	2%
Hiiu maakond	1184	55	4,6%
Ida-Viru maakond	16185	394	2,5%
Jõgeva maakond	4352	97	2,4%
Järva maakond	4107	93	2,3%
Lääne maakond	3106	86	2,8%
Lääne-Viru maakond	7928	197	2,5%
Põlva maakond	3536	70	2%
Pärnu maakond	9594	242	2,5%
Rapla maakond	4255	131	3%
Saare maakond	3775	35	0,9%
Tartu maakond	16931	449	2,7%
Valga maakond	4072	77	1,9%
Viljandi maakond	6418	158	2,5%
Võru maakond	4329	57	1,3%

AMVS kasutatakse alaealise sooritatud õigusrikkumise kohta kogunenud materjali asjana. Tabelis 3 on toodud maakondades ja Tallinna linnas alaealiste komisjonides arutatud asjade üldarvud.

Tabel 3. Alaealiste õigusrikkumistesse puutuvate asjade arutelud (kordades) 2011.a.

PIIRKOND	2003.a.	2005.a.	2007.a.	2009.a.	2010.a.	2011.a.
Tallinn	1173	967	1141	831	617	736
Harjumaa	208	441	261	383	260	276
Hiiumaa	39	72	50	83	67	55
Ida-Virumaa	363	438	398	582	454	394
Jõgevamaa	44	58	97	80	120	97
Järvamaa	66	119	114	64	51	93
Läänemaa	92	113	139	78	87	86
Lääne-Virumaa	189	205	420	452	250	197
Põlvamaa	82	95	151	71	105	70
Pärnumaa	260	307	297	254	179	242
Raplamaa	71	139	107	134	126	131
Saaremaa	39	70	67	60	57	35
Tartumaa	305	482	560	615	497	449
Valgamaa	80	126	93	80	83	77
Viljandimaa	127	285	202	169	157	158
Võrumaa	85	122	112	114	63	57
KOKKU	3223	3991	4209	4051	3173	3153

Nagu tabelist 3 on näha, siis komisjonide koormused on asjade arutamise arvukuse poolest väga erinevad. Kõige rohkem asju vaadatakse läbi Tallinna linnas. Maakondlikest alaealiste komisjonidest arutatakse kõige rohkem asju Tartumaal, kus 2010.a. on kokku arutatud 449 asja. 2/3 maakondadest on õigusrikkumiste arv vähenenud.

Märkimisväärsed tõusutendentsi õigusrikkumiste arutamisel võib täheldada Tallinna LOV alaealiste komisjonides, Harjumaa KOV komisjonides, Järvamaa maakondlikus alaealiste komisjonis ning Pärnumaa KOV komisjonides.

1.3 Taotluse esitanud institutsioonid

AMVS § 14 lg 1 määratleb alaealise õiguserikkumise asja arutamiseks **taotluse esitamiseks õigustatud isikud**. (vt **joonis 4**) Kui 1999-2002 oli üle poolte esitatud taotluste tehtud kooli poolt, siis 2003-2011 on peamised pöördumised tulnud politseiametniku poolt (2002 - 44%; 2005 – 54%; 2008 - 56%; 2009 – 69%; 2011 – 70%) ning nende osakaal on aastatega märgatavalt kasvanud.

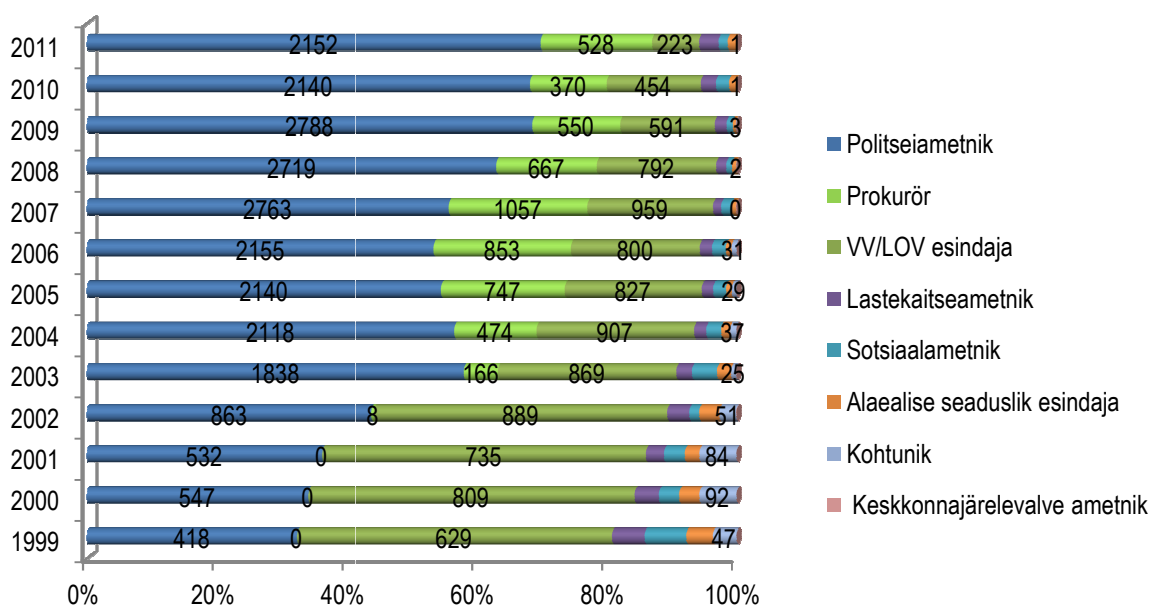
Alates 2010.a. 1.septembrist jõustus uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS), mille kohaselt ei ole koolil võimalik enam lapse koolikohustuse mittetäitmise korral taotlust alaealiste komisjonile esitada, vaid võimalused selleks on alaealise elukohajärgsel valla- või linnavalitsuse volitatud isikul. Käesolevas statistikas kajastub kuni 2011.a. taotluste esitamine kooli poolt. 1999-2002 oli üle poolte esitatud taotluste tehtud kooli poolt (1999 - 49%, 2000 - 50%, 2001 - 50% , 2002 - 45%). Valla-või linnavalitsuse volitatud isiku poolt tehti alaealiste komisjonile taotlusi 7,2% osas. Antud trend tuleneb eelkõige sellest, et uus PGS annab koolile ning kohalikule omavalitsusele mitmekülgseid võimalusi ning kohustusi, et leida koolikohustuse mittetäitmise probleemile parim lahendus.

Suurenenud politseiametnike ja prokuröride poolt esitatavate taotluste arvu põhjuseks on karistusseadustiku jõustumisest (1.09.2002) tulenenud muudatused AMVS-s (vt **joonis 5**).

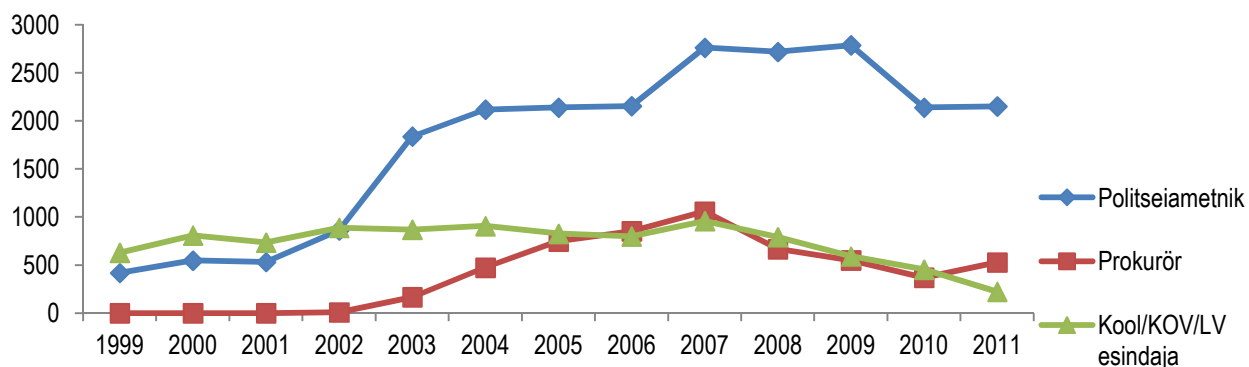
Kuigi alates 2005. aastast tõusis järjepidevalt prokuröri poolt esitatud taotluste osakaal (2005. aastal 19%-ni esitatud taotlustest, 2006.a 21% esitatud taotlustest; 2007.a. 22%), siis 2011.a. on see osakaal kõikidest taotlustest 17%.

Kõige vähem on taotlusi on 2011.a. alaealiste komisjonile esitanud alaealise seaduslikud esindajad (41-l korral). Kohtunike poolt esitatud taotlusi on alaealiste komisjonile ühel korral ning keskkonnajärelevalveametniku poolt mitte kordagi.

Joonis 4. Taotluse esitanud institutsioonid

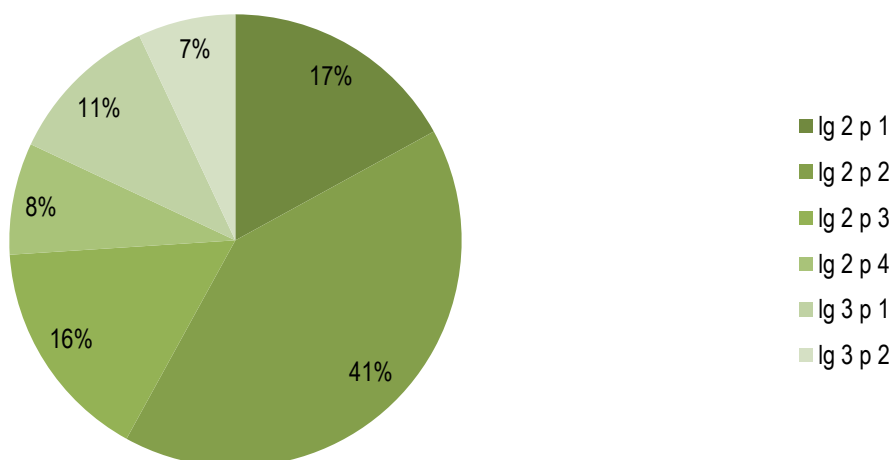
Joonis 5. Kõige enam taotlusi esitanud institutsioonid

1.4 Pöördumise aluseks olnud teod

Kui 2000.a. alguses olid peamiseks alaealiste komisjoni pöördumise aluseks olevad teod (kahe kolmandiku ringis) seotud kooli probleemidega, siis alates 2003.a. aruannetest selgub, et sellest hetkest oli peamiseks **pöördumise aluseks** AMVS § 1 lõige 2 punkt 2 ehk nooremata kui neljateistaastasena toime pandud karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastava õigusvastane tegu (2011.a. 41%). (vt **joonis 6**) Sellele järgnevad AMVS lõige 2 punkt 1 (nooremata kui neljateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastava õigusvastase teo 17%) ja AMVS lõige 2 punkt 3 (neljateist kuni kaheksateistaastasena toime pannud karistusseadustikus ettenähtud kuritegu, kuid prokurör või kohus on leidnud, et isikut saab mõjutada karistust või karistusseadustiku § 87 ettenähtud mõjutusvahendite kohaldamisega ja kriminaalmenetlus on tema suhtes lõpetatud 16%). Märkatavalt on vähenenud koolikohustuse mittetäitmise arutamine, mis kõikidest arutluse all olnud tegudest moodustab 11%.

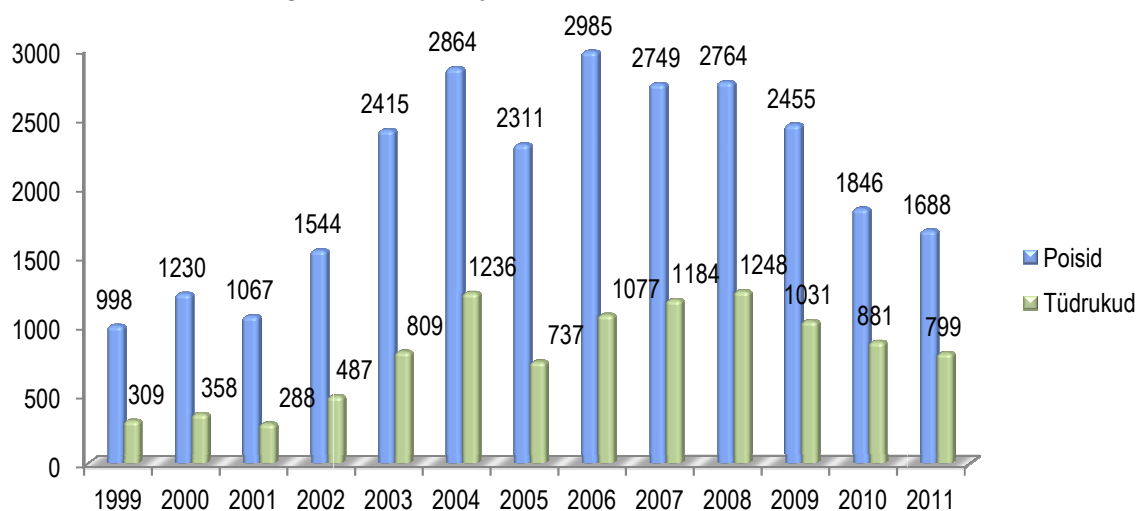
Joonis 6. Pöördumise aluseks olnud teod 2011.a. (%)

1.5 Alaealiste komisjoni suunatud laste sooline ja vanuseline osakaal

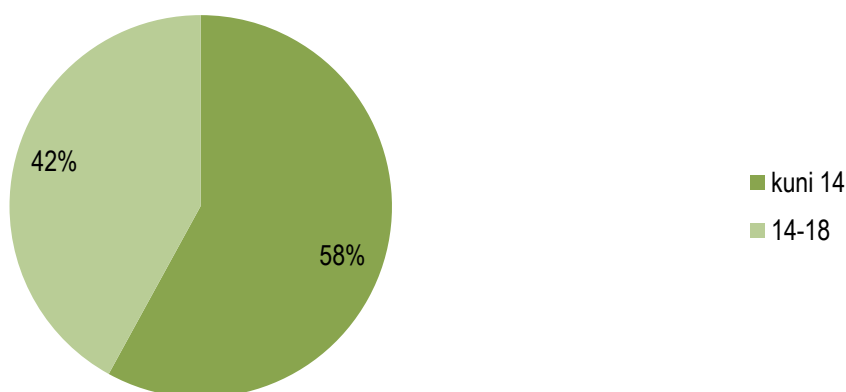
Poiste ja tüdrukute suhet õigusrikkumiste asjades kujutab **joonis 7**. Kuigi jooniselt on näha, et läbi aastate on alaealiste komisjoni suunatud tunduvalt rohkem poisse kui tüdrukuid, on viimaste aastate jooksul tõusnud ka alaealiste komisjoni suunatud tütarlaste osakaal – 2011.a. oli neid alaealiste komisjoni suunatud 32% (aastal 2005 oli sama näitaja 24%).

Joonis 7. Sooline koosseis õigusrikkumiste asjades.

Enamus alaealistest, kes alaealiste komisjoni suunatakse, on nooremad kui 14. Vanuseline koosseis õigusrikkumisasjades on välja toodud **joonisel 8**, kust saab näha, et 2011.a 58% rikkumisi on toime pandud noorte seas, kes on alla 14.a. vanad ehk ei ole süüvõimelises eas ning 42% 14-18.a. noorte seas.

Joonis 8. Vanuseline koosseis õigusrikkumiste asjades (2011.a.)

1.6 Kohaldatud mõjutusvahendid

Joonis 9 annab ülevaate määratud mõjutusvahendite esinemissagedusest 1999.a.-2011.a.

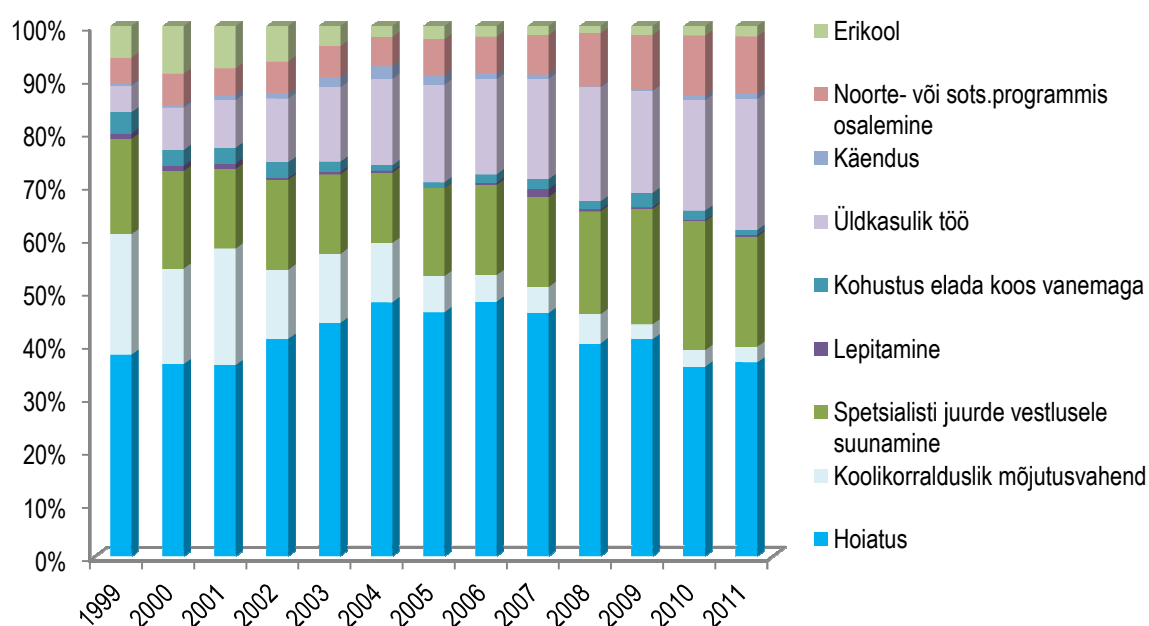
Kõige sagedamini on alaealistele tehtud hoiatusi (2011.a. 37%). Koos hoiatusega kohaldatakse sageli paralleelselt ka teisi mõjutusvahendeid. Hoiatus on üheks kergemaiks mõjutusvahendiks, kuid õigesti kohaldatuna suudab see noort piisavalt efektiivselt mõjutada, et korduvõigusrikkumisi ei korduks. Teised kaks kõige populaarsemat mõjutusvahendit 2011.a. olid üldkasulik töö (25%) ning alaealise spetsialisti juurde vestlusele suunamine (21%) (vt joonis 10). Võrreldes 2010.a. on suurenenud üldkasuliku töö rakendamine ning vähenenud veidi spetsialisti juurde suunamine. Aastate lõikes on märgatavalt vähenenud alaealiste erikooli suunamine ning koolikorralduslike mõjutusvahendite kohaldamine.

Alaealise erikooli suunamiseks on alaealiste komisjonid teinud kohtule taotlusi 60 korral ning rahuldatud neist on 40. Ehk erikooli suunati 2011.a. 40 alaealist.

Läbi aastate on alaealiste komisjonides väga vähe rakendatud lepitust ja käendust. 2010.a. kohaldati lepitamist vaid 10 juhul, mis moodustab 0,3% kohaldatud mõjutusvahenditest. Lepitamise vähese kohaldamise põhjus on see, et seda ei saa kasutada kohe pärast alaealise poolt toime pandud õigusrikkumist, sest alaealise poolt toime pandud teo materjale menetletakse kaua (2 kuud – 18 kuud). Alles pärast uurimise lõpetamist edastatakse materjalid alaealiste komisjonile ja seejärel võib alata mõjutusvahendite kohaldamine alaealise suhtes. Seega raskendab lepitamist õigusrikkuja ja kannatanu kokkuviimist pikk periood, mis jääb teo toimepanemise ja sellele mõjutusvahendi määramise vahele.

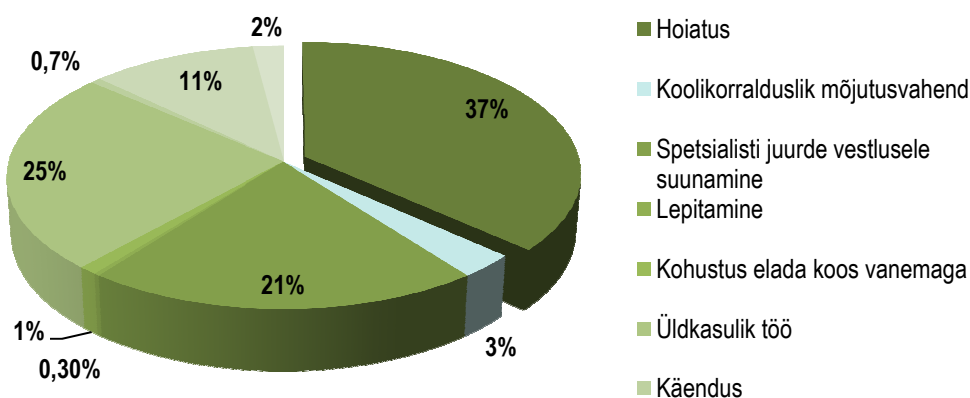
Sotsiaalministri määruses on sätestatud, et käendus on mõjutusvahend, mille kohaldamise käigus kontrollitakse alaealise käitumist ja abistatakse teda, et hoida ära uute õigusrikkumiste toimepanemist. Käendust kohaldati mõjutusvahendina 2011.a. 24 korral, mis moodustab kõikidest mõjutusvahenditest 0,7%. Kuigi käendus leiab võrreldes teiste mõjutusvahenditega tunduvalt vähem rakendust on seda võrreldes eelnevate aastatega kohaldatud 4 korda rohkem, kui eelneval aastal. Senise vähese rakendamise on tinginud eelkõige see, et napib sobivate isikuomadustega inimesi.

Joonis 9. Kohaldatud mõjutusvahendid läbi aastate

Joonis 10. 2011.a. kohaldatud mõjutusvahendid

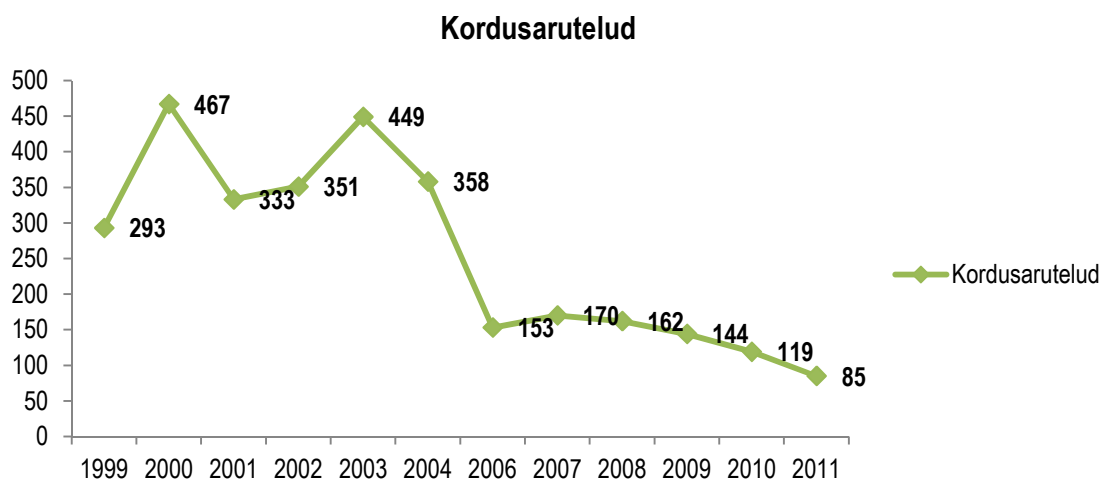
2011 kohaldatud mõjutusvahendite osakaal

1.7 Kordusarutelud alaealiste komisjonides

Kui alaealine ei täida talle määratud mõjutusvahendist tulenevaid kohustusi, määrab alaealiste komisjon uue mõjutusvahendi (AMVS § 9). Sellest tulenevalt on alaealiste komisjonid pidanud läbi viima **kordusarutelusid** (Joonis 11). Kordusarutelud on aastate lõikes vähenenud. 2011.a. toimus kordusarutelu 85-l korral.

Joonis 11. Kordusarutelud alaealiste komisjonides

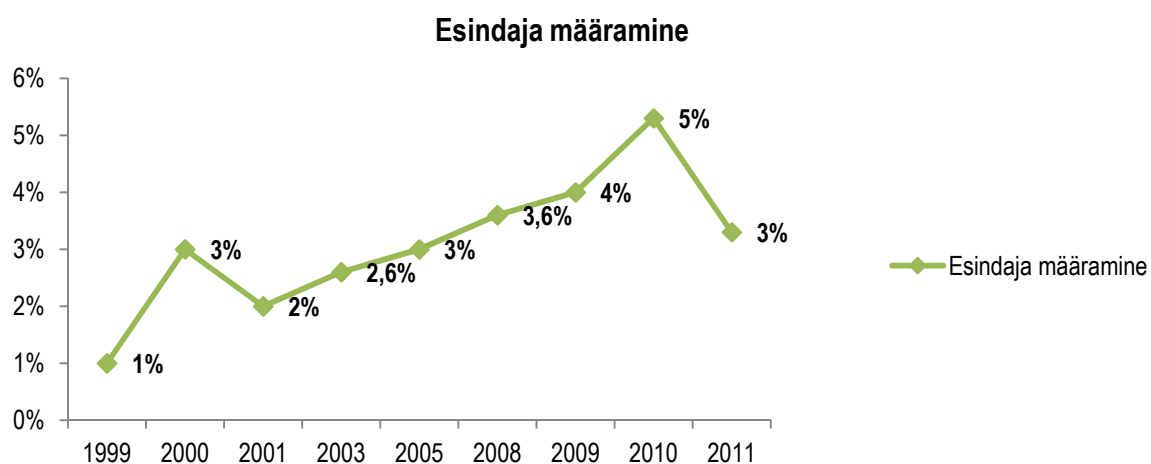

1.8 Alaealisele esindaja määramine

Selleks, et tagada alaealise õiguste ja huvide kaitse, on alaealiste komisjoni istungil vajalik ka lapsevanema kohalolu. Lastekodus või lapsevanemast lahus elavate alaealiste huvide kaitse eest seisab lastekaitsetöötaja. Kui lapsevanem ei ilmu mingil põhjusel komisjoni istungile, on alaealiste komisjonil kohustus tagada alaealise huvide eest seismine. Esindaja tuleb määrata alaealisele juhtudel, kui lapsevanem ei ole suuteline oma lapse huviseid kaitsma või on alaealise seadusliku esindaja huvid alaealise huvidega vastuolus.

Alaealiste komisjonidel on tulnud määrata alaealisele komisjoni istungil esindaja (**joonis 12**) õigusrikkumiste asjade arutelude korral 1999.a. - 1% 2003.a. - 2,6%; 2005.a. - 3% ; 2008.a. - 3,6%; 2009.a.- 4% ning 2011.a.- 3%.

Joonis 12. Alaealisele istungiks esindaja määramine

1.9 Sundtoomine

Sundtoomist (AMVS § 18) kohaldatakse alaealisele, keda kohustati kirjaliku kutsega alaealiste komisjoni istungile ilmuma, kuid kes jättis selle ilma mõjuva põhjusega tegemata. Sundtoomist teostab politsei komisjoni taotluse alusel, lähtudes Kriminaalmenetluse seadustiku § 139. Sundtoomist on 2011.a. kohaldatud 1,4 % juhtudel (**Joonis 13**).

Joonis 13. Sundtoomine

